

Vispārīga informācija (jurisdikcija, spriedumu atzīšana un izpilde pārrobežu lietās)

Publicēts: 16.01.2020.

Pārrobežu tiesiskās attiecības vai strīdi civillietās nereti var būt saistīti ar vairākām valstīm, jo attiecībās iesaistīto personu dzīvesvietas ir dažādās valstīs, komersanti ir reģistrēti vai to administrācijas atrodas dažādās valstīs; persona no vienas valsts ir izdarījis kādu neatļautu darbību citā valstī vai radījis kaitējumu personām no citas valsts; personu starpā līgumi ir noslēgti vienā valstī vai ar interneta starpniecību, bet uzņemtas saistības ir jāpilda kādā citā valstī, kāds no laulātajiem pārceļas dzīvot uz citu valsti utt. Rodoties domstarpībām, šādas pārrobežu tiesiskās attiecības nereti nav iespējams atrisināt bez vēršanās tiesā. Tomēr, lai konkrēto jautājumu risinātu tiesas ceļā, ir jāzina, kuras valsts tiesās ir iespējams vērsties un celt prasību pret citu personu. Jebkuru strīdu nav iespējams izskatīt jebkuras valsts tiesās, ir jāpastāv kādai saistībai starp tiesiskajām attiecībām, strīdu, tajā iesaistītajām personām un valsti, kuras tiesās šo strīdu paredzēts izšķirt. To, vai konkrētās valsts tiesās ir iespējams atrisināt tiesiskās attiecības vai izšķirt strīdu, nosaka noteikumi par lietu piekritību jeb jurisdikciju.

Noteikumi par jurisdikciju pārrobežu lietās ir noteikti gan valstu nacionālajās normās, gan starptautiskajos līgumos, gan Eiropas Savienības tiesību aktos. Ja valstu nacionālo normu noteikumi ir atšķirīgi valstu starpā, tad starptautiskie līgumi un Eiropas Savienības tiesību akti paredz vienotus noteikumus par jurisdikciju civillietās un komerclietās, lai personām būtu iespējams paredzēt, kuru valstu tiesās kādos jautājumos pret tām var tikt celtas prasības, kā arī, kuru valstu tiesās tās ir tiesīgas celt šādas prasības pret citām personām. Pateicoties vienotam starptautiskajam regulējumam, personām nav jāpārzina katras valsts nacionālo normu noteikumi, lai konstatētu, vai konkrēto strīdu vispār ir iespējams izskatīt šīs valsts tiesās vai iestādes.

Spriedumu atzīšana un izpilde. Vienas valsts tiesu un iestāžu pieņemtajiem nolēmumiem atbilstoši valsts suverenitātes principam ir saistošs spēks tikai tā pieņemšanas valstī. Tomēr ne visos gadījumos var izrādīties pietiekami panākt labvēlīgā sprieduma pieņemšanu vienas valsts tiesās, lai panāktu arī sprieduma izpildījumu no otras puses. Var būt tādas situācijas, kad parādniekam sprieduma pieņemšanas valstī nav mantas, uz kuru vērst piedziņu, kā rezultātā sprieduma izpilde tā pieņemšanas valstī nav iespējama. Var būt tādas situācijas, kad lietas apstākļi vai pierādījumi, kas nodibināti ar vienas valsts tiesas spriedumu, var izrādīties būtiski jau citā tiesvedības procesā citā valstī. Tāpēc, lai vienā valstī būtu iespējams atzīt un/vai izpildīt to, kas nodibināts ar citas valsts tiesas vai iestādes lēmumu vai spriedumu, šāds spriedums vai lēmums ir jāatzīst konkrētajā valstī, lai to, ja nepieciešams, būtu iespējams izpildīt šajā valstī.

Sprieduma atzīšana nozīmē to, ka vienas valsts tiesas taisīts spriedums, piemērojot konkrētajai situācijai atbilstošajos tiesību aktos noteikto kārtību, citā valstī iegūst tādu pašu juridisko spēku un rada tādas pašas tiesiskās sekas kā valstī, kurā šis spriedums pasludināts, jeb sprieduma izcelsmes valstī. Sprieduma izpilde nozīmē to, ka vienas valsts tiesas taisīts spriedums ir atzīts citā valstī un ir iespējams uzsākt spriedumā noteiktā īstenošanu (piemēram, Latvijas tiesas spriedumā noteikts piedzīt no Lietuvas personas X EUR 2000 par labu Latvijas personai Y. Ja Latvijas tiesas spriedums ir atzīts Lietuvā, tad Latvijas persona Y var vērsties pie Lietuvas tiesu izpildītāja, kurš izpildīs spriedumu un piedzīs no Lietuvas personas X EUR 2000).

Noteikumi par ārvalstu spriedumu atzīšanu un izpildi ir noteikti gan valstu nacionālajās normās, starptautiskajos līgumos, gan arī Eiropas Savienības tiesību aktos. Ņemot vērā Eiropas Savienības dalībvalstu ciešo integrāciju, arī spriedumu atzīšanas un izpildes jautājumos sadarbība dalībvalstu starpā ir īpaši cieša.

Nozīmīgākais instruments, kas paredz vienotus noteikumus par jurisdikciju, spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās Eiropas Savienības līmenī ir Eiropas [Parlamenta un Padomes 2012. gada 12. decembra regula \(ES\) Nr. 1215/2012 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās \(pārstrādāta versija\) jeb Briseles Ibis regula](#) (vairāk skatīt [šeit](#)), kas aizstāj [Padomes 2000. gada 22. decembra Regulu \(EK\) Nr.44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komerclietās jeb Briseles I regulu](#) (vairāk skatīt [šeit](#)).

Prasījumiem par naudas summas piedziņu Eiropas Savienības ietvaros ir izveidotas vairākas atšķirīgas vienkāršotas procedūras – Eiropas izpildes rīkojums (vairāk skatīt [šeit](#)), Eiropas maksājuma rīkojums (vairāk skatīt [šeit](#)) un Eiropas procedūra maza apmēra prasībām (vairāk skatīt [šeit](#)). Minēto vienkāršoto procedūru ietvaros tiesu jurisdikcija pamatā nosakāma saskaņā ar Briseles Ibis regulas noteikumiem, tomēr jāņem vērā, ka atsevišķos vienkāršoto procedūru regulās noteiktajos gadījumos, jurisdikcijas noteikumi var atšķirties.

Pārrobežu ģimenes lietās Eiropas Savienības līmenī noteikumus par jurisdikciju, sprieduma atzīšanu un izpildi regulē [Padomes 2003. gada 27. novembra regula \(EK\) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas \(EK\) Nr. 1347/2000 atcelšanu jeb Briseles IIbis regula.](#)

Pārrobežu mantošanā Eiropas Savienības līmenī noteikumus par jurisdikciju, spriedumu atzīšanu un izpildi regulē [Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija regula \(ES\) Nr. 650/2012 par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi jeb Mantošanas regula](#) (vairāk skatīt [šeit](#)).

Attiecībās starp visām Eiropas Savienības dalībvalstīm un Šveici, Norvēģiju, Islandi spēkā ir [Konvencija par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās jeb 2007.gada Lugāno Konvencija.](#)

Attiecībā uz citām valstīm Latvijā ir spēkā tiesiskās palīdzības līgumi, kuri tajā skaitā satur noteikumus par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi attiecībās ar konkrēto valsti. Tiesiskās palīdzības līgumus Latvija ir noslēgusi ar Krievijas Federāciju, Ukrainu, Baltkrievijas Republiku, Uzbekistānas Republiku, Kirgīzijas Republiku un Moldovas Republiku. Līgumu teksti pieejami šeit:

- 1) [1993. gada 3. februāra Līgums starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās;](#)
- 2) [1995. gada 23. maija Līgums starp Latvijas Republiku un Ukrainu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās;](#)
- 3) [1994. gada 21. februāra Līgums starp Latvijas Republiku un Baltkrievijas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās;](#)
- 4) [1996. gada 23. maija Līgums starp Latvijas Republiku un Uzbekistānas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes, darba un krimināllietās;](#)
- 5) [1997. gada 10. aprīļa Latvijas Republikas un Kirgīzijas Republikas līgums par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās;](#)
- 6) [1993. gada 14. aprīļa Līgums starp Moldovas Republiku un Latvijas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās.](#)

Latvija ir noslēgusi šādu līgumu arī ar Poliju, Lietuvu un Igauniju, taču jurisdikcijas, spriedumu atzīšanas un izpildes jautājumos Eiropas Savienības regulas prevalē pār minētajiem līgumiem.

<https://www.tm.gov.lv/lv/vispariga-informacija-jurisdikcija-spridumu-atzisana-un-izpilde-parrobezu-lietas>